

ข้อสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์อยู่ของพระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา*

THE PRESUMPTION OF INNOCENCE OF THE ACCUSED

MONK IN A CRIMINAL CASE

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว)

Phrakhruwinaithon Suriya Suriyo (Khongkhawai)

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Bachelor of Laws Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอเรื่อง ข้อสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์อยู่ของพระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา ในสังคมไทยพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาและเป็นผู้ที่ชี้แนะหลักธรรมในการดำเนินชีวิตแก่พุทธศาสนิกชนให้อยู่ในสังคมด้วยความสงบสุขสันติ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์นั้นถึงจะมีพระวินัยเป็นกรอบควบคุมความประพฤติ เมื่อกระทำความผิดอาญาก็จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายเช่นกัน เมื่อว่าด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 กล่าวว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ซึ่งขัดแย้งกับ พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 และมาตร 30 ที่กล่าวถึงพระภิกษุรูปใดถูกจับต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาพระภิกษุรูปนั้นต้องสละสมณเพศ ทั้งนี้ในการดำเนินคดีกับพระภิกษุในปัจจุบันยังเป็นปัญหาทางกฎหมาย กล่าวคือ ยังไม่มีวิธีปฏิบัติเฉพาะเพื่อควบคุมตัวหรือดำเนินคดีพระภิกษุ ซึ่งหากจะดำเนินคดีหรือมีการควบคุมตัวพระภิกษุก็ต้องจับสึก ซึ่งหากผลคดีถึงที่สุดแล้วพิสูจน์ได้ว่า พระภิกษุเป็นผู้บริสุทธิ์จะเป็นปัญหา และเกิดความเสียหายอย่างมาก รวมถึงไม่ได้รับสิทธิประกันตัว ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาโดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ทั้งนี้จากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง

คำสำคัญ: ข้อสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์อยู่, พระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหา, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, คดีอาญา

Abstract

This article was presentation about history of the presumption of innocence of the accused monk in a criminal case. In Thai society, monks act as missionaries and guide the Buddhists to live their lives in peace and harmony. which the monks will have discipline as a framework to control their behavior. When committing a criminal offense, they will also be prosecuted according to the law. When it comes to the Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017, Section 27 states that “Persons are equal in the law. have rights and liberties and are

* Received 1 June 2023; Revised 22 June 2023; Accepted 25 June 2023

equally protected by law Men and women have equal rights.” This also contradicts the Sangha Act of 1962, section 29 and section 30, which mention that any monk who is accused of committing a crime must renounce his monkhood. However, in prosecuting monks at present, there is still a legal problem, namely: There is no specific practice to detain or prosecute monks. which, if prosecuting or detaining monks, must be felt which, if the outcome of the case is final, it can be proved that the monk is innocent will be a problem. and causing great damage. Including not getting the right to bail the criminal justice system in Thailand currently uses an allegation system. The Constitution of the Kingdom of Thailand protects the rights of the accused in criminal cases on the presumed innocence of the accused or defendant until the final judgment that such person has committed an offence. However, as a result of the criminal justice process, the accused may seriously affect the rights and liberties of the accused.

Keywords: Presumption of Innocence, Accused Monk, Monk Council Bill B.E.2505, Criminal Cases

บทนำ

สังคมของพระสงฆ์เป็นสังคมเก่าแก่ที่ดำรงอยู่กับสังคมของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยบรรพกาล เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทย ได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นมา เพื่อให้คณะสงฆ์ได้ใช้ยึดเป็นรูปแบบการปกครอง ซึ่งเป็นมาตรการอันสำคัญในการผดุงรักษาพระธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ต่อไป โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับมิใช่พระธรรมวินัย แต่เป็นกฎหมายแผ่นดินที่ฝ่ายอาณาจักรตราขึ้นไว้สำหรับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผดุงรักษาและส่งเสริมพระธรรมวินัย การตีความพระธรรมวินัยจำนำข้อกฎหมายหักล้างไม่ได้ แต่จะต้องตีความไปในทางรักษาพระธรรมวินัยไว้ให้เคร่งครัดที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้การประพฤติปฏิบัติของภิกษุทุกยุค ทุกสมัยมา จึงมีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนโดยทั่วไป เนื่องจากต้องนำมาประพฤติดีดมันอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแล้ว ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายแผ่นดินและจารีตของแต่ละสังคม ถ้าล่วงละเมิดส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะมีผลเกี่ยวโยงไปถึงอีกส่วนหนึ่งด้วย (แสง อุดมศรี, 2539) ดังนั้น การมีสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญของสังคมประชาธิปไตย โดยกำหนดให้ปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างอิสระ แต่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ประเทศไทยเองก็ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงออกทางความคิด การกระทำ และคำพูด ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดกฎหมายบ้านเมือง จะเห็นได้ว่า “เสรี” เมื่อนำมาสมาสกับคำว่า ภาวะ หรือ ภาพ จึงได้เป็นเสรีภาพ ซึ่งมีความหมายว่า ภาวะแห่งความมีเสรี และอิสรภาพคือ ความที่จิตเป็นใหญ่หลุดพ้นจากกิเลสและตัณหา หรือเรียกว่า “วิมุตติ” (กิจวดี กิตยาติศัย, 2556) ด้วยเหตุที่ภิกษุถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งศีลธรรมในสังคมไทย รวมถึงพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาและเป็นผู้ที่ชี้แนะหลักธรรมในการดำเนินชีวิตแก่พุทธศาสนิกชนให้อยู่ในสังคมด้วยความสงบสุขสันติ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์นั้นถึงจะมีพระวินัยเป็นกรอบควบคุมความประพฤติ เมื่อกระทำความผิดอาญาก็จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายเช่นเดียวกัน หลักในการดำเนินการด้านพระวินัยตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม มีหลักเกณฑ์คล้ายคลึงเลียนแบบหลักการดำเนินคดีของศาล ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์ มีขั้นตอนที่ซับซ้อนและเกิดความล่าช้า ทำให้สถานะของพระภิกษุสงฆ์ต้องเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง และส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญา (รุจิระ บุณนาค, 2561)

แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้มีการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของภิกษุเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ก็พบว่า การกระทำของภิกษุเหล่านี้ แม้จะถือว่าผิดวินัยสงฆ์แต่ก็ได้รับโทษเพียงให้สึกจากสมณเพศและรับโทษทางอาญาอย่างบุคคลทั่วไปเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 ที่บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่

เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพระภิกษุสงฆ์พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่งให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555) การดำเนินคดีกับพระภิกษุในปัจจุบันนับว่ายังเป็นปัญหาทางกฎหมาย กล่าวคือ ยังไม่มีวิธีปฏิบัติเฉพาะเพื่อควบคุมตัวหรือดำเนินคดีกับพระภิกษุ ซึ่งหากจะดำเนินคดีหรือมีการควบคุมตัวพระภิกษุก็ต้องจับสึก ออกจากสถานะพระภิกษุในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งหากผลคดีถึงที่สุดแล้วพิสูจน์ได้ว่า พระภิกษุเป็นผู้บริสุทธิ์จะเป็นปัญหา และจะเกิดความเสียหายกับพระภิกษุเป็นอย่างมากโดยพระที่มีสมณศักดิ์ชั้นผู้ใหญ่ เมื่อถูกจับสึกจากพระก็ไม่สามารถกลับมาดำรงสมณศักดิ์เดิมได้ และมีผลต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก การบัญญัติกฎหมาย หรือมีวิธีการเฉพาะในการดำเนินคดีกับพระภิกษุโดยเร็ว เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น พระภิกษุสงฆ์ไทย (รุจิระ บุนนาค, 2561) เมื่อกล่าวถึงหลักเกณฑ์ตามพระธรรมวินัยที่มีอยู่จึงไม่อาจบังคับแก่กรณีภิกษุกระทำความผิดได้อย่างจริงจัง เช่นนี้จึงควรมีแนวทางในการลงโทษภิกษุเหล่านี้ให้หนักกว่ากรณีบุคคลทั่วไปกระทำความผิด เช่น อาจกำหนดการกระทำความผิดของภิกษุให้เป็นเหตุกรรจ์ที่ต้องรับโทษหนักขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญา หรืออาจกำหนดเป็นความผิดในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 หรืออาจเพิ่มเติมฐานความผิดไว้ในร่างพระราชบัญญัติอุปถัมภ์และส่งเสริมพระพุทธศาสนา (หยุด แสงอุทัย, 2548)

จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป (ศรัณยา สิม่า, 2564) โดยในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้น การสอบสวนจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้การฟ้องคดีและการพิจารณาคดีในชั้นศาลเสียไปได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดห้ามไม่ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน การสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีผลเท่ากับว่าไม่เคยมีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดี และหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลแล้ว ศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง การสอบสวนในคดีอาญาจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรม เป็นกลไกของรัฐที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา จำเลยและผู้เสียหาย ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยด้วยความสุจริต เที่ยงธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้รับความยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน (ศรัณยา สิม่า, 2564) ในบทความนี้ผู้เขียนได้รวบรวมและเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์อยู่ของพระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาลายมุ่มมอ ได้แก่ การประพาศผิดและการคุ้มครองพระภิกษุสงฆ์ การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการดำเนินการตามกระบวนการทางอาญา การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่ม และหลักการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์อยู่ของพระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาของประเทศไทย ได้รวบรวมนำเสนอในบทความนี้

การประพาศติผิดและการคุ้มครองพระภิกษุสงฆ์

การประพาศติผิดและการคุ้มครองพระภิกษุสงฆ์เป็นคำที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เนื่องจากการประพาศติผิดวินัยสงฆ์เป็นการทำลายศาสนา การคุ้มครองสงฆ์เป็นการปกป้องรักษาศาสนา ศาสนาพุทธไทยไม่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นของชาวไทยทุกคนที่ต้องรักษาไว้คู่กับชาติไทยสืบไป การคุ้มครองรักษาต้องช่วยกันทั้งฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายคฤหัสถ์ ฝ่ายคฤหัสถ์มีบทบาทที่จะช่วยคุ้มครองศาสนาให้บริสุทธิ์ได้โดยใช้กลไกทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือรักษาศาสนาไว้ ซึ่งมีกลไก ได้แก่ การใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภาในการตรากฎหมายขึ้นบังคับเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายในการส่งเสริมคณะสงฆ์ปกป้องรักษาพระศาสนา กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำมาใช้เป็นกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ซึ่งกำหนดบทบาท สิทธิหน้าที่ความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับสงฆ์ สงฆ์กับคฤหัสถ์โดยใช้กฎหมายกำหนดเป็นหลักบังคับ และเป็นมาตรฐานอันเดียวกันใช้บังคับกับทุกคนโดยมีผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษาป้องกันปราบปรามผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ก็กล่าวได้ว่าเป็นพลเมืองของรัฐต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป แต่ก็ยังส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธินั้น ๆ (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2560) และยังถูกจำกัดสิทธิ ซึ่งบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระภิกษุสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมือนกับพลเมืองทั่วไป ไปที่นับถือในทุกศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือนของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิ หรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยม ในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือนแตกต่างจากบุคคลอื่น” นอกจากนี้ พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยสงฆ์และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยป้องกันบุคคลผู้มิเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของชุมชนและเป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถาบันที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระภิกษุเป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27กล่าวว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ยังมีความขัดแย้งกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 มาตรา 29 และมาตร 30 ที่บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพระภิกษุสงฆ์พนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่งให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ ” การดำเนินคดีกับพระภิกษุในปัจจุบันนับว่ายังเป็นปัญหาทางกฎหมาย กล่าวคือ ยังไม่มีวิธีปฏิบัติเฉพาะเพื่อควบคุมตัวหรือดำเนินคดีกับพระภิกษุ ซึ่งหากจะดำเนินคดีหรือมีการควบคุมตัวพระภิกษุจะต้องจับสึก ออกจากสถานะพระภิกษุในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งหากผลคดีถึงที่สุดแล้วพิสูจน์ได้ว่า พระภิกษุเป็นผู้บริสุทธิ์จะเป็นปัญหา และจะเกิดความเสียหายกับพระภิกษุเป็นอย่างมาก รวมถึงการไม่ให้รับสิทธิประกันตัวซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานสามารถกระทำได้เพียงใด สิทธิในการได้รับการประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ในกรณีผู้ต้องหาเป็นพระสงฆ์ควรมีขอบเขตแค่ไหน และข้อคำนึงถึงการใช้ดุลพินิจในการไม่อนุญาตให้ประกันตัวนั้นเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมายหรือไม่ การที่ศาลอ้างเหตุของการไม่ให้ประกันตัวว่าเนื่องจากเอกสารของกลางพยานหลักฐานอยู่ในการครอบครองของผู้ต้องหา

เป็นจำนวนมาก ศาลได้ไต่สวนถึงเหตุที่ว่าผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานอย่างไร ซึ่งต้องมีการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย หากไม่มีการดำเนินการเช่นนี้ย่อมทำให้กระบวนการพิจารณาคดีไม่ชอบด้วยกฎหมายและขัดต่อหลักสิทธิการประกันตัว ยิ่งเป็นกรณีผู้ต้องหาที่เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาเข้ามาเกี่ยวข้องควรดำเนินการอย่างรอบคอบ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการดำเนินการตามกระบวนการทางอาญา

เมื่อบุคคลต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ โดยกฎหมายได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไว้เพื่อให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 กล่าวว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติ เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่า บุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควร แก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้น ผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ในคดีอาญา หรือแม้จะยังไม่ได้ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา หากมีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิต่าง ๆ ที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ ก็จะสามารถรักษาประโยชน์ในการต่อสู้คดีและปกป้องสิทธิให้แก่ผู้อื่น ได้ด้วยเช่นกัน แต่ในส่วนของพระภิกษุสงฆ์ยังคงเป็นปัญหา คือ ต้องเสียก่อนที่จะเข้ากระบวนการไต่สวน แต่หากคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดว่าพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นจำเลยมิได้กระทำความผิดตามที่ถูกล่าหาก็จะได้รับการปล่อยตัวไป จากนั้นหากพระภิกษุสงฆ์มีความประสงค์จะกลับเข้ามาครองผ้ากาสาวพัสตร์ก็ต้องเริ่มเข้าสู่พิธีอุปสมบทใหม่ (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2560)

จากปัญหาดังกล่าว พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 ยังมีความขัดแย้งกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 มาตรา 29 และมาตร 30 จากกระบวนการดังกล่าวก็ดูจะไม่เหมาะสมเท่าที่ควรจะเป็นการบังคับพระภิกษุให้ละสมณเพศก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งการดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ดังนั้น กฎหมายดังกล่าวไม่สามารถป้องกันปัญหาหรือยับยั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ภิกษุ และสามเณร แต่ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และข้อสันนิษฐานที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์นั้น เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 ที่ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” ดังนั้น ข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นหลักการที่ได้รับการเคารพและปฏิบัติ อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ แม้ว่าภาระการพิสูจน์ความผิดควรจะต้องตกแก่ผู้เป็นโจทก์ แต่ผู้แทนนิติบุคคลที่ไม่ได้รู้เห็นหรือมีส่วนร่วมในการกระทำที่ถือเป็นความผิดของนิติบุคคล ก็ยังคงต้องแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของตนด้วยเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยผู้แทนนิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบหรือไม่จากพยานหลักฐานเป็นเรื่องของการใช้ดุลยพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งโดยหลักในคดีอาญาโจทก์ก็ควรจะต้องพิสูจน์จนสิ้นข้อสงสัย ฉะนั้น การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการดำเนินการตามกระบวนการทางอาญาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ต้องหาจะได้รับสิทธิดังกล่าว

การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่ม

การดำเนินคดีกับพระสงฆ์ควรใช้หลักตามพระธรรมวินัยก่อน และหากพระสงฆ์ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อสึกแล้วควรใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป แต่ปัจจุบันการออก พระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 ในหมวด 3-4 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งตีความว่าพระสงฆ์เป็นเจ้าพนักงานทางการปกครอง เมื่อกระทำผิดกฎหมายอาญาต้องนำพระสงฆ์ขึ้นสู่ศาลทุจริตประพฤติดมขบ ที่มีวิธีการพิจารณาความแบบระบบไต่สวนตั้งประเด็นเอาผิดผู้ต้องหาหรือจำเลย อันส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดียาก ศาลจะรับฟังพยานเอกสาร ภาครัฐมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยทำให้ พระสงฆ์ที่ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสสู้คดีให้พ้นจากความผิดยาก จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเด็นดังกล่าวเพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงความบริสุทธิ์โดยยึดตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุดตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก่อน วิธีระงับอธิกรณ์ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การสึกพระโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 มาตรา 29 และ 30 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มีอำนาจจัดการให้พระสงฆ์รูปนั้นสละสมณเพศได้ แม้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่อาบัติปาราชิกก็ตาม เป็นการให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมากกว่าที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2560)

ทั้งนี้กระบวนการการดำเนินคดีพระสงฆ์ที่พึงประสงค์ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า ควรให้ผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนาร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เพราะบริบทของพระแตกต่างกลับประชาชนทั่วไป หากมีการสึกพระในระหว่างพิจารณาคดี แม้จะมีคำพิพากษาแต่ยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม เมื่อในที่สุดศาลสุดท้ายพิพากษายกฟ้อง พระสงฆ์ก็ยากที่จะได้รับการเยียวยาให้กลับมาสู่สถานะเดิมได้ อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเสียหายต่อพระพุทธศาสนา แต่ต้องไม่ให้พระสงฆ์ลาสิกขาในระหว่างการดำเนินคดีและต้องไม่ถอดถอนสมณศักดิ์เพื่อรักษาความชอบธรรม และสามารถเยียวยาได้ง่ายหลังคดีสิ้นสุด ในพระราชบัญญัติสงฆ์ พุทธศักราช 2561 ในหมวด 3-4 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งตีความว่าพระสงฆ์เป็นเจ้าพนักงานทางการปกครอง เมื่อกระทำผิดกฎหมายอาญาต้องนำพระสงฆ์ขึ้นสู่ศาลทุจริตประพฤติดมขบที่มีวิธีการพิจารณา ความแบบระบบไต่สวนตั้งประเด็นเอาผิดผู้ต้องหาหรือจำเลย อันส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดียาก

หลักการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์อยู่ของพระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาของประเทศไทย

การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยภาระการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำผิดย่อมตกอยู่กับฝ่ายผู้กล่าวหา และจะไม่มีใครถูกตัดสินว่ามีความผิดจนกว่าจะมีการพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยอันสมเหตุสมผล รวมไปถึงผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา จะต้องได้รับการปฏิบัติตามหลักดังกล่าว ซึ่งหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์นั้นมีสาระสำคัญหรือขอบเขตของเนื้อหา 2 ระดับคือ 1) ภาระการพิสูจน์ในวิธีพิจารณาความของศาล และ 2) การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการดำเนินการตามกระบวนการทางอาญาต่าง ๆ (พิชานิก โพธิ์บุญจันทร์, 2562) ในหลักสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ (The Presumption of Innocence) คือ หลักประกันในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยถือหลักการดำเนินคดีอาญาที่ต้องสันนิษฐานไว้ ว่าก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยยังมี “สถานะเป็นผู้บริสุทธิ์” จากการดำเนินคดีจนกว่า จะได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิด โดยคำพิพากษาของศาลหรือฝ่าย ตุลาการ ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวเป็นหลักทั่วไปในการดำเนินคดีอาญาที่มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ 1) ภาระการพิสูจน์ (burden of proof) หมายถึง บุคคลต้องไม่ถูกลงโทษทางอาญา เว้นแต่โจทก์หรือผู้กล่าวหาจะสามารถพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของบุคคลเหล่านั้น และ 2) มาตรฐานการพิสูจน์ (standard of proof) หมายถึง บุคคลต้องไม่ถูกลงโทษทางอาญา เว้นแต่ได้รับการพิสูจน์ในระดับปราศจากความสงสัยตามสมควร (beyond reasonable doubt) เมื่อพิจารณาระบบกฎหมายไทยได้ให้การรับรองหลักสันนิษฐานความเป็นผู้ บริสุทธิ์ (The Presumption

of Innocence) ไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 39 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” นอกจากนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้รับรองหลักการชั่งน้ำหนัก พยานหลักฐานเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดเมื่อพยานหลักฐานนั้นเป็นที่ปราศจากความสงสัยตาม สมควร (beyond reasonable doubt) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

อาจกล่าวได้ว่าระบบกฎหมายไทยได้ยืนยันหลักสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ (The Presumption of Innocence) ไว้ในรัฐธรรมนูญที่เป็นเสรีประชาธิปไตยทุกฉบับในระยะหลัง ๆ ของประเทศไทย ดังนั้น หลักการดังกล่าวยังเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในกรณีที่พิจารณาทบโทษผู้ต้องหา ซึ่งมีลักษณะ “บทสันนิษฐานในคดีอาญา” ทั้งนี้เป็นการผ่อนคลายการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญาซึ่งจะตกอยู่แก่โจทก์แต่เพียงฝ่ายเดียว หรือกำหนดความให้โจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ “องค์ประกอบความรับผิดทุกข้อ” เป็นการกำหนดหน้าที่ให้โจทก์พิสูจน์ความผิดเฉพาะ “องค์ประกอบเพียงบางข้อ” (ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558) ดังนั้นประเทศที่หลักการนิติรัฐประชาธิปไตยหยั่งรากลึกอย่างเข้มแข็ง การพิจารณาคดีและการใช้ดุลพินิจของศาลพิพากษาลงโทษในคดีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ศาลย่อมต้องคำนึงถึงการให้เสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างยิ่ง หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จึงย่อมเป็นกลไกหนึ่งในการจำกัดอำนาจรัฐมิให้ลงโทษทางอาญาแก่ปัจเจกบุคคลที่ใช้เสรีภาพได้ตามอำเภอใจและปราศจากข้อจำกัด อย่างไรก็ตาม ฝ่ายนิติบัญญัติต้องคำนึงว่าบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาจะต้องไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานความเป็น ผู้บริสุทธิ์ (The Presumption of Innocence)

เมื่อพิจารณาในทางปฏิบัติก็ต้องจัดการให้ลึกก่อนลงโทษเช่นเดียวกันผู้ถูกลงโทษกักขัง หรือถูกสั่งขังโดยกักขังใช้แทนโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน ถ้าปรากฏว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับโทษมาก่อน หรือเคยรับโทษ แต่เป็นความผิดที่เกิดจากความประมาท หรือลหุโทษศาลเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังได้ (ป. อาญา ม. 23) และใช้แทนโทษปรับเมื่อจำเลยไม่ชำระค่าปรับเพราะเหตุไม่มีเงินหรือไม่ยอมเสียจะถูกสั่งกักขังแทนค่าปรับโดยหักให้วันละ 70 บาท จนครบจำนวนที่ศาลปรับแต่ไม่เกินกำหนด 1 ปี (ป. อาญา ม. 29-30) สถานที่กักขังต้องไม่ใช่เรือนจำอาจเป็นบ้านเรือนของผู้ถูกกักขังเอง หรือสถานที่อื่นก็ได้ ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้ถูกกักขัง (ป. อาญา ม. 24) ในทางปฏิบัติใช้สถานีดารวจ หรือโรงพัก เป็นสถานที่กักขังต่างกับโทษจำคุก โทษจำคุกต้องขังไว้ในเรือนจำซึ่งที่อื่นไม่ได้ ก่อนจะเข้าเฝ้าพระภิกษุจำเลยเข้าห้องขัง เพื่อกักขังตามหมายศาลเจ้าหน้าที่ต้องจัดการให้ลึกเสียก่อน ไม่จัดการให้ลึกเอาเข้าห้องขังทั้งเป็นพระความผิดฐานไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย หากข้อหาที่ถูกจับยังไม่เป็นความผิดชัดแจ้งหรือเป็นเพียงถูกสงสัย ผู้ต้องหาปฏิเสธแต่เจ้าพนักงานต้องจับเพราะมีผู้แจ้งความ เจ้าอาวาสควรถือเป็นหน้าที่ที่จะรับตัวพระลูกวัดไว้ควบคุม เพราะผู้ต้องหาอาจไม่ได้ทำผิดหรือการกระทำของผู้ต้องหา ไม่เป็นความผิดแต่ถูกลั่นแกล้ง กล่าวหาถ้าไม่ยอมรับไว้ควบคุมผู้ต้องหาจะต้องลึก ถ้าภายหลังปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่ได้ทำผิดจะเสียหายแก่พระรูปนั้นอย่างยิ่งคือ เสียฐานะความเป็นพระและเสียชื่อเสียง (วัน สุวรรณพงษ์ และคณะ, 2560) ซึ่งการรับมอบตัวไว้ควบคุมไม่ใช่รับรองว่า พระรูปนั้นไม่ได้กระทำความผิดเพียงแต่รับตัวไว้ควบคุมไม่ให้หลบหนีในระหว่างสอบสวนในฐานะ ผู้ปกครองผู้นั้นจะทำผิดจริงหรือไม่เป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาพิพากษา ข้อที่ควรคำนึงจึงมีเพียงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ ถ้ารับตัวไว้ควบคุมเมื่อเชื่อได้แน่ชัดว่าไม่หลบหนี เพราะเชื่อตัวผู้ต้องหาเองหรือผู้ที่รับรองก็ควรรับมอบตัวไว้ เจ้าหน้าที่ต้องการตัวเมื่อใดก็มอบให้ได้เมื่อนั้น แต่ถ้าแน่ใจว่าไม่สามารถรับมอบตัวไว้ผู้ต้องหาต้องหลบหนีแน่ ก็ไม่ควรรับมอบตัวไว้ควบคุม เพราะถ้าผู้ต้องหาหนี ย่อมเป็นที่เสียหายแก่ผู้รับมอบตัวไว้ควบคุมและเสียหายในการดำเนินคดี (ปลื้ม โชติขจรยางกูร, 2559) ถ้าจำเป็นจะต้องควบคุมให้ปฏิบัติตามระเบียบที่ว่าด้วย

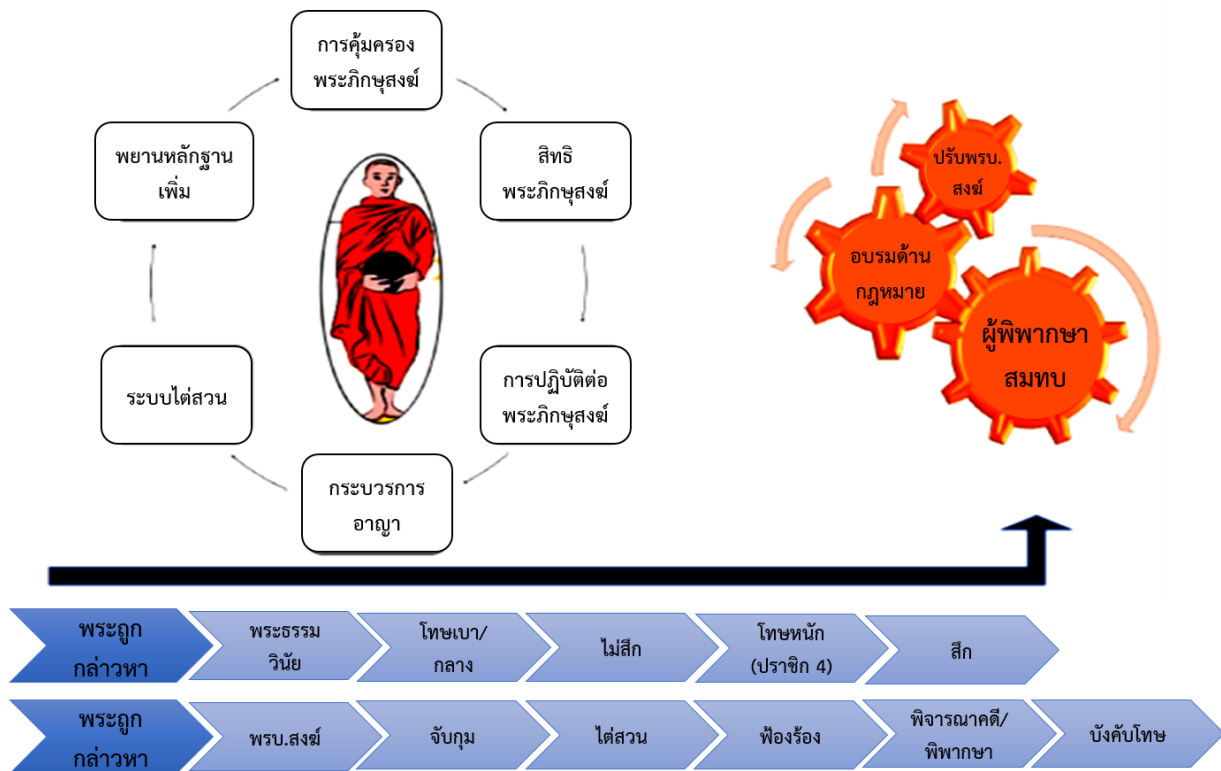
การควบคุมต่อไป และการจับกุมโดยความเคารพสุภาพอ่อนโยนนั้นไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละกรณีไป (พระครูใบฎีกาวิศักดิ์ ไต้ศรีโคตร และคณะ, 2565)

จะเห็นได้ว่า สิทธิของพระภิกษุในทางกฎหมายอาญานั้นมีปัญหาในการปฏิบัติ การคุ้มครองสิทธิความเป็นพระภิกษุก็ปฏิบัติตามที่เคยปฏิบัติกันมาเพียงเบื้องต้นเท่านั้นไม่ได้มีมาตรการคุ้มครองสิทธิของพระภิกษุในทางกฎหมายที่ชัดเจนแต่อย่างใดไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการจับกุม การสอบสวน และการพิจารณาคดีในชั้นศาล ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีกระบวนการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายแยกไว้เป็นกรณีพิเศษ ข้อห้ามในทางศาสนานั้นการกระทำบางอย่างเพียงความคิดอกุศลเล็กน้อยที่ก่อให้เกิดกิเลสก็อาจเป็นความผิดตามพระวินัยได้แล้วแต่ไม่เป็นความผิดตามกฎหมายอาญา เช่น กรณีภิกษุลักขโมยเพียงมีโดยจิตปรากฏขึ้น (จิตคิดจะลัก) ก็จะต้องอาบัติทุกกฏซึ่งเป็นโทษสถานเบา การกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาจะเป็นความผิดตามพระวินัยเสมอโดยมักจะผิดพระวินัยในส่วน “โลกวัชชะ” ซึ่งเป็นอาบัติที่ทางโลกติเตียน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2500) ดังนั้น เมื่อพระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เมื่อพระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา กฎหมายให้อำนาจดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ หรือในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดียังไม่แล้วเสร็จกฎหมายก็ให้อำนาจศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพื่อดำเนินการให้พระภิกษุสงฆ์รูปนั้นสละสมณเพศเสีย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) โดยไม่มีการไต่สวนทวนความจากฝ่ายพุทธจักรเสียก่อนว่าได้มีการทำผิดพระวินัยร่วมด้วยหรือไม่ และไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการไต่สวนพิจารณาคดี หากมีปรากฏ คำพิพากษาของศาลถึงที่สุดว่าพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นจำเลยมิได้กระทำความผิดตามที่ถูกล่าว่าหากจะได้รับการปล่อยตัวไป จากนั้นหากพระภิกษุสงฆ์มีความประสงค์จะกลับเข้ามาครองผ้ากาสาวพัสตร์ก็ต้องเริ่มเข้าสู่พิธีอุปสมบทใหม่อีกครั้ง จากข้อดังกล่าวได้ส่งผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการทางกฎหมายที่กล่าวมานั้นย่อมกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวก็ดูจะไม่เหมาะสมเท่าที่ควรจะเป็นการบังคับพระภิกษุให้สละสมณเพศ ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (สมชาย บุญคงมาก และภูณัช รัตนชัย, 2561)

สรุป

เรื่องพระภิกษุสงฆ์เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ส่งผลกระทบถึงสถาบันพุทธศาสนา เมื่อพระภิกษุทำผิดกฎหมายอาญาต้องดำเนินการตามกฎหมายที่ทางฝ่ายบ้านเมืองบัญญัติไว้ โดยที่พระภิกษุต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้สำหรับดำเนินการกับพระภิกษุที่กระทำความผิดกฎหมายอาญา ซึ่งตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่มที่ 1 ลักษณะที่ 3 บทที่ 5 ข้อ 39 ที่ได้วางหลักไว้ว่า “ต้องระลึกไว้เสมอว่าพระภิกษุสามเณรนั้นเป็นที่เคารพกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน การกระทำใด ๆ ต่อพระภิกษุสามเณรนั้นจะต้องกระทำด้วยความเคารพ และอ่อนโยนในทุกกรณี” แต่เมื่อทำการจับกุมตัวมาแล้ว ถ้าจำเป็นจะต้องควบคุมให้ปฏิบัติตามระเบียบที่ว่าด้วยการควบคุมต่อไป และการจับกุมด้วยความเคารพสุภาพอ่อนโยน เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์ ดังนั้น ควรพิจารณากฎหมายปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุที่ละเมิดพระวินัยและอาศัยกฎหมายบ้านเมืองมาช่วยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการพระภิกษุสละสมณเพศเสียได้ตามมาตรา 29 และ 30 แต่มาตรา 25 ภายใต้บังคับมาตรา 24 ก็ให้อำนาจมหาเถรสมาคมว่า มหาเถรสมาคมก็อำนาจตรากฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้องสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการขอด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคมให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยกับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมให้เป็นอันยุติ และควรมีการจัดการอบรมด้านกฎหมายให้พระภิกษุสงฆ์รู้ข้อกฎหมาย

เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิด รวมทั้งควรมีผู้พิพากษาสมทบที่เป็นพระสงฆ์หรือผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนา ร่วมในการพิจารณาคดีด้วย เพราะพระสงฆ์ด้วยกันจะทราบถึงบริบทและพระวินัย เพื่อให้ระบบได้ส่วนให้เป็นที่ประจักษ์ในการตัดสินลงโทษนั้นเที่ยงธรรมต่อไป และสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมที่เคารพหลักการสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมในเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งนี้ได้สรุปกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นธรรม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 หลักการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหา

เอกสารอ้างอิง

- กิริวฒิ กิตติยาศิย. (2556). สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์. รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1 ปี 2556. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ปลื้ม โชติขุญญางกูร. (2559). คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาวิศักดิ์ ได้ศรีโคตร และคณะ. (2565). สิทธิของพระภิกษุทางกฎหมายอาญา. วารสารมหาจุฬานาคธรรมสาร, 9(2), 92-108.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). นิติศาสตร์แนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- พิชานิกา โพธิ์บุญจันทร์. (2562). รัฐธรรมนูญของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดทางอาญาในการซื้อขายหลักทรัพย์โดยใช้ข้อมูลภายใน. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ (ภาคภาษาอังกฤษ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 17 (6 เมษายน 2560).
- รุจิระ บุณนาค. (22 มิถุนายน 2561). คดีอาญากับการสละสมณเพศ. หนังสือพิมพ์แนวหน้า, หน้า 14.
- วัน สุวรรณพงษ์ และคณะ. (2560). แนวทางการบัญญัติข้อกฎหมาย เพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนา. Dhammathas Academic Journal, 17(3), 17-24.

- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2560). พระสงฆ์เป็นโจทก์ฟ้อง: ยึดพระวินัยหรือยึดกฎหมายบ้านเมือง. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 3(2), 61-83.
- ศรัณยา สีมา. (2564). การสอบสวนในคดีอาญา. รายการร้อยเรื่องเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักวิชาการ สถาบันวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา.
- ศุณย์วิทย์และให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2558). การศึกษาเปรียบเทียบความผิดทางอาญาของนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลของประเทศไทยกับต่างประเทศ ในประชาคมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด.
- สมชาย บุญคงมาก และภรณ์ช รัตนชัย. (2561). ปัญหาการละเมิดเพศของพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505: ศึกษากรณีการใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ, 6 (ธันวาคม 2561), 11-24.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2500). หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี วิชาวินัยมุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- แสง อุดมศรี. (2539). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หยุด แสงอุทัย. (2548). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก.